

نام درس: دنا و دانش زبانی

نام دبیر: غزاله صادق زاده

مبحث: جمله

پایه: هفتم-هشتم

مقطع: متوسطه ۱

معنا و مفهوم جمله

جمله کوچک ترین واحد کلام است که معنای کاملی را برساند. این مجموعه چنان که پیش تر خواندیم

شامل دو بخش نهاد و گزاره است. نهاد کلمه یا گروهی از کلمات است که در ساختمان جمله همراه

گزاره می آید. گزاره معمولا فعل یا گروه فعلی است:

برادر سارا سر کار رفت. نهاد: برادر سارا گزاره: سر کار رفت.

جمله ها در زبان از الگوهای خاصی پیروی می کنند. این جمله ها مثل قالب عمل می کنند و اجزای

مختلف جمله در این قالب ها ریخته می شود.

در ادامه این الگو ها را معرفی می کنیم.

(۱) نهاد + مسند + فعل ربطی

کی معلم است؟

من سارا هستم.

هوا، صاف است.

اتو داغ شد.

او کشاورز بود.

شما کی هستید؟

(۲) نهاد + فعل ناگذر

علی نشست.

معلم رفت.

مینا آمد.

(۳) نهاد+مفعول+(را)+ گذرا

معلم درس را داد. فردوسی شاهنامه را به نظم در آورد. او غذایش را خورد

(۴) نهاد+مفعول+را+ حرف اضافه+ متمم+ فعل گذرا

مادر، غذا را به کودک خوراند. من موضوع را به او گفتم.

(۵) نهاد+حرف اضافه+متمم+فعل گذرا به متمم

علی با دشمن جنگید. معلم به موضوع مهمی پرداخت.

(۶) نهاد + فعل مجهول

درس داده شد سیب خورده شد. هلال ماه دیده شد.

فعل مجهول: فعل در زبان فارسی به **معلوم و مجهول** تقسیم بندی می شود.

سیب را **خورد** (فاعل: علی) خورد: معلوم سیب **خورده شد**. (فاعل: نامشخص) خورده شد: مجهول

همان طور که در جمله ی دوم مشخص است، نهاد جمله سیب است که نقش آن در اصل مفعول است اما مشخص نیست که چه کسی سیب را خورده است.

نکته: چون فقط فعل گذرا می تواند مفعول داشته باشد پس ساختار مجهول فقط از فعل گذرا ساخته می شود.

نحوه ی ساخت فعل مجهول: بن ماضی + ه + فعل کمکی از مصدر شدن (یا گشتن و گردیدن)

مثال: دیده شوم - دیده بشوم - دیده می شوم - دیده شدم - دیده شده ام - دیده شده بودم - دیده می شدم - دیده

شده باشم - دیده خواهم شد - شناخته گردد - نوشته گشت و ...

(۷) نهاد + حرف اضافه + متمم + فعل مجهول

برگ سبز بر تن درختان پوشانده شد.

غذا به کودک خورانده شد.

نور خورشید به گل های رنگارنگ تابیده می شد.

موضوع به او گفته شد.

(۸) نهاد + مفعول + را + تمیز (مفعول دوم) + فعل های دو مفعولی

ستمکاره خوانیمش و بی فروغ

مردم او را دانشمند می دانستند.

دانش آموز قضیه را ساده فرض کرده بود.

جهان جمله فروغ نور حق دان

فعل های دو مفعولی: دانستن، خواندن، دیدن، فرض کردن، به حساب آوردن، شمردن، به شمار آوردن

۹) نهاد + تمیز (مفعول دوم) + فعل دو مفعولی مجهول

او عاقل دانسته می شد. او از طیبیان بزرگ شهر به حساب آورده می شد.

در نظر داشته باشید که هر یک از طرح های بالا کوتاه ترین نوع جمله هستند و می توان آن ها را با افزودن قید و صفت و متمم و مضاف الیه و ... گسترش داد.

جمله ی ساده و مرکب

جمله ی ساده: جمله ای است که در آن تنها یک فعل به کار رفته باشد.

دانش آموزان شروع به خواندن کردند.
آیا امروز باران می بارد؟

جمله ی مرکب: جمله ای است که در آن بیش از یک فعل به کار رفته باشد.

درس هایت را خوب بخوان تا در امتحان موفق شوی.

تا شیر را باز کردم، آب فوران کرد.

پدر که به راه افتاد من وارد خانه شدم.

جمله ی پایه / جمله ی پیرو

جمله های ساده ای که جمله ی مرکب را تشکیل می دهند دو گونه هستند: پایه و پیرو

جمله ی پایه: جمله ی است که غرض اصلی گوینده یا نویسنده را در بر دارد.

جمله ی پیرو: جمله ای است ناقص که همراه جمله ی پایه می آید و وابسته به آن است. این جمله را می

توان به صورت مصدر یا صفت درآورد. جمله ی پیرو به تنهایی معنای کاملی ندارد و ناقص است.

مثال: **درس هایت را خوب بخوان** (جمله پایه) **تا در امتحان موفق شوی** (جمله پیرو) (برای موفق شدن...)

تا شیر را باز کردم (جمله پیرو) **آب فوران کرد** (جمله پایه) (به محض باز کردن شیر)

جمله ی پیرو معمولا با یکی از حروف ربط می آید.

اگر جمله ی پیرو با مفهوم شرط همراه باشد آن را جمله ی شرط و جمله ی پایه را جواب شرط می گویند:

اگر مرخصی بدهند (جمله ی پیرو/جمله شرط) **به مسافرت می روم** (جمله ی پایه / جواب شرط)

مجمع آموزشی هوشمند خدیجه کبری (س)

www.kksec.org

<https://instagram.com/khadijekobra1368>